

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת חַיֵּי שָׂרָה

יציאת השבת:

17:15

ירושלים: 17:16

כב' חשון תשפ"ה

הפטרה: והמלך דוד

יציאת שבת ר"ת: 17:37

גיליון 890

כניסת השבת:

16:05

ירושלים: 16:01

"וַעֲשֵׂה חֶסֶד' עִם אֲדֹנֵי אֲבָרָהָם"

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בפרשה אנו קוראים על השידוך המתוקשר ביותר בהיסטוריה העולמית, שהרי התנ"ך הוא הספר הנפוץ ביותר בעולם והמודפס ביותר בעולם! מה לומדים מהסיפור המפורט הזה? הרי כבר חכמנו העירו: "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים". ובאמת גם שיחת עבדי אבות מלמדת אותנו הוראות הלכה למעשה וגם היא בבחינת תורה! אליעזר מלמד אותנו מה חשוב באמת לבדוק כדי לשאת אישה.

בתלמוד מובא כי אליעזר שאל שלא כהוגן, אך נענה כהוגן ונודמנה לו רבקה. נראה, כי גם בתנאי שמעמיד אליעזר יש הגיון ולכן הוא נענה כהוגן. אליעזר יודע כי התכונה המרכזית בבית אברהם היא החסד והוא מבקש מהקב"ה שינהוג בו מידה כנגד מידה. "ועשה חסד עם אדוני אברהם". ואכן הוא מבקש "והיה הנערה... חסד עם אדוני". אליעזר מבקש מרבקה: "הגמייני נא מעט מים מכדך". והנה היא עונה מיד: "שתה אדוני". ורק לאחר שהוא מסיים לשתות, היא עונה: "גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות". לכאורה, כבר כאן היה צריך אליעזר לתת לה את הצמידים והזהב. מדוע אליעזר מתמהמה, עד כדי כך – שכתוב שהוא: "משתאה... אם לא". היא ענתה את התשובה הנכונה, נתנה לו לשתות מים וגם משקה את הגמלים – ממש כמו שביקש, מה עוד חסר?! ואולם רבקה אמרה על השקאת הגמלים – "עד אם כילו לשתות!"! וזה עדיין לא התקיים. אם רבקה היתה משקה מעט את הגמלים היה מתברר שהיא אשת חסד, אך לא עומדת בדיבורה המלא! והרי "צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה", נלמד מאברהם אבינו. ולכן היה אליעזר עומד ומחריש – ורק "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות", הוא לוקח את הזהב ומניח עליה, כאן כבר אין מקום לטעויות. אמנם רש"י פירש: "משתאה – משתומם... אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לא".

אולם מכך שנתן לה את הצמידים והזהב קודם ששאל אותה בת מי את, משמע: שרצה לראות שהיא מקיימת את דבריה לחלוטין. ורש"י עצמו פירש "ויאמר בת מי את – לאחר שנתן לה את הזהב והתכשיטים שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח ה' דרכו". העושה חסד – ה' גומל עמו חסד...

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

עולם חסד יבנה

מידת החסד מהווה את כרטיס הכניסה לביתו של אברהם אבינו, כך עולה ממבחן החסד שעורך אליעזר עבד אברהם לרבקה, כאשר הוא מחפש אישה ליצחק.

"ויקה העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וכל טוב אדוניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור... ויאמר ה' א-לוהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: הנה אנכי ניצב על עין המים ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מים: והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכהת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני:

וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלייני נא מעט מים מכדך: ותאמר שתה אדני ותמהר ותורד כדה על ידה ותשקהו: ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות: ותמהר ותער כדה אל השקת ותרוץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו", (בראשית כד, י' - כ').

פרשת חיי שרה נפתחת בסיפור מותה וקבורתה של שרה אימנו. לאחר מותה של שרה, מחליט אברהם לחפש רעיה לבנו יצחק. הוא שולח את עבדו זקן ביתו, אליעזר - אל ארץ הולדתו, בכדי שיביא משם אישה לבנו. אליעזר נשלח למשימה בלא שקיבל כל הוראה באשר לדמות האשה הראויה ליצחק, לתכונותיה ולאופייה. התנאי היחיד הנזכר הוא כי יהא עליה לבוא עימו אל ארץ כנען. רבים מהמפרשים מתייחסים כמובן מאליו לכך שבקשת אברהם היתה כי תהא זו אישה ממשפחתו שלו, אולם עיון בפסוקים מעלה כי דרישה זו איננה נזכרת בדברי אברהם. המלבי"ם בפירושו עומד על כך שהאשה איננה חייבת להיות בת למשפחת אברהם, וכי פנייתו של אליעזר על באר המים מעידה כי לאברהם לא היתה התנגדות לכך שכלתו תבוא מדלת העם, היוצאים לשאוב מים.

**בחירתו של אליעזר
בחסד, כמאפיין המרכזי
של האשה הראויה
ליצחק איננה מפתיעה.
מידת החסד, אותה ראה
בבית אדוני מכנים
האורחים, היא המידה
המזוהה במובהק כמידתו
של אברהם.**

בעודו נמצא שם לבדו, על אליעזר להכריע בעצמו כיצד למצוא ולבחור את הנערה, והוא נזקק למבחן באמצעותו יזהה מי היא הראויה להיות אשה ליצחק. המבחן אותו בוחר אליעזר הוא מבחן החסד, ודי לזכור כי המדובר הוא בעשרה גמלים לאחר מסע ממושך, בכדי לדמיין כמה פעמים נדרשה רבקה לרוץ אל הבאר בכדי להשקותם "עד אם כלו לשתות".

ערך החסד משתלשל לכל אורך האירוע. תפילתו של אליעזר (בפס' י"ב) נפתחת בבקשה לחסד "ועשה חסד עם אדני", ומסתיימת באותן המלים, (ומצטרפת האמירה החסידית - המיוחסת הן לרבי שמחה בונים מפשיסחא והן לרבי צבי הירש מזידיטשוב, כי המילה גמלים משמשת כלשון נופל על לשון: גמלים - גומלי חסדים). אף המים, בהם נערך המבחן, הינם סמל לשפיעה ולחסד. מתחילתו עד סופו, מתאר הסיפור חיפוש אחר החסד המלא.

הז"ל דנו בשאלה האם בקשתו של אליעזר היתה כהוגן או שהיתה בבחינת 'ניחוש' האסור, כזה המנסה לכפות את תנאיו שלו על הבורא (תענית ד' ע"א). פרשנים שונים השיבו כי אין המדובר בניחוש אסור. כיוון שההתניה כי כלתו של יצחק תהא גומלת חסדים, ראויה היא מצד עצמה כמורת דרך לבחירה. בחירתו של אליעזר בחסד כמאפיין המרכזי של האשה הראויה ליצחק איננה מפתיעה. מידת החסד, אותה ראה בבית אדוני מכנים האורחים, היא המידה המזוהה במובהק כמידתו של אברהם והוא חפץ כי תימשך שלשלת גמילות החסדים.

אבל מהו בדיוק החסד אותו חפץ אליעזר לגלות ברבקה? מהי אותה התמסרות מלאה הנדרשת ממי שתהיה רעייתו של יצחק, כלתו של אברהם איש החסד? התמונה העולה מהפסוקים ברורה: אליעזר יכול היה להציג עצמו בפני רבקה כשליח מארץ רחוקה של איש עשיר ומכובד, אולם הוא בחר שלא לעשות זאת. בחירתו היתה לפנות אל רבקה ולבקש את חסדה, בעוד הוא עומד בזרותו, כהלך נכרי. זהו בדיוק החסד אותו ביקש אליעזר לגלות ברבקה, החסד הנעשה עם הנוכרי, הזר.

עיקרו של מבחן החסד כאן איננו בנכונות לסייע בידי המוכר והמוערך, אלא דווקא בסיוע למי שהוא איננו מבני עמה. ונכונותה המלאה. היא איננה מופנית רק אל בני האדם, אלא אף כלפי הגמלים. רק לאחר שרבקה משיבה כי הוא מוזמן להתאכסן בביתה, ולגמליו יימצא מספוא, נושא אליעזר תפילת הודיה ובה חושף הוא את זהותו כעבדו של אברהם.

ומזכירים הדברים את גמילות החסד של אברהם, הנזכרת בפרשת השבוע שעבר (פרקים י"ח-י"ט). בעוד אצל לוט נכתב במפורש כי מלאכים הגיעו לביתו ונראה כי הדברים מעידים על כך שלוט ידע ממראם כי זהות מיוחדת להם, אברהם לא ידע על כך כלל. אנשים זרים הגיעו לביתו, והוא הציע את ביתו הפתוח בפניהם, בדיוק כפי שתעשה כלתו שנים אחר כך. אברהם התבשר באותו האירוע על לידתו של יצחק ורבקה נבחרה להיות ליצחק לאשה. אצל שניהם היתה הבחירה בדרך החסד כלפי נכרים חלק מיצירתה של השושלת שתהפוך בעתיד לעם העברי.

שכרם של גומלי חסדים

מעשה בחסיד אחד שירד מנכסיו והיתה אשתו כשרה לסוף נעשה שכיר, פעם אחד היה חורש בשדה פגע בו אליהו ז"ל בדמות ערבי אחד, אמר לו: יש לך שש שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימך? אמר לו: קוסם אתה, אין לי מה ליתן לך אלא הפטר מעלי בשלום. חזר אצלו עד שלוש פעמים.

בפעם שלישית אמר לו: אלך ואמלך באשתי, הלך אצל אשתו ואמר לה: בא אלי אחד והטריח אותי עד שלש פעמים ואמר לי יש לך שש שנים טובות אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימך? אמר לה: ומה את אומרת? אמרה לו: לך אמור לו הבא אותם עכשיו. הלך אמר לו: לך הבא אותם עכשיו, אמר לו: לך לביתך ואין אתה מגיע לשער חצרך עד שתראה ברכה פרוסה בבית. היו יושבים בניו לחפש בידם בעפר ומצאו ממון שיוזנו בו שש שנים וקראו לאמם, ולא הגיע לשער עד שיצאת אשתו לקראתו ובישרה אותו, מיד הודה להקב"ה ונחה דעתו עליו.

מה עשתה אשתו הכשרה? אמרה לו: מכל מקום כבר משך עלינו הקב"ה חוט של חסד ונתן לנו ממון מזון שש שנים נעסוק בגמילות חסדים שנים הללו שמא הקב"ה מוסיף לנו משלו, וכן עשתה, כל מה שעשתה בכל יום ויום אמרה לבנה קטן: כתוב כל מה שאנו נותנים וכן עשה.

לסוף שש שנים בא אליהו ז"ל אמר לו כבר הגיע עונה ליטול מה שנתתי לך, אמר לו: כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא מדעת אשתי, הלך אצלה אמר לה כבר בא הזמן ליטול את שלו, אמרה לו: לך אמור לו אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו תן להם פקדונך.

וראה הקב"ה דבריהם וגמילות חסדים שעשו והוסיף להם טובה על טובה, לקיים מה שנאמר 'והיה מעשה הצדקה שלום':

הלכות עשיית חסד

א. מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף וליילך לפניו ולספור ולחפור ולקבור. וכן לשמח הכלה והחתן ולסעדם בכל צרכיהם ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך", כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצות.

ב. שכר הלוייה (כלומר, הליווי), מרובה מן הכל. והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה: מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן. וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, שנאמר: "וירא והנה שלשה אנשים"... ולוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים: 'כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים'.

ג. כופין ללוייה בדרך שכופין לצדקה ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים. אפילו המלווה את חברו ארבע אמות יש לו שכר הרבה. וכמה שיעור לוייה שחייב אדם בה? הרב לתלמיד עד עבודה של עיר, והאיש לחברו עד תחום שבת, והתלמיד לרב עד פרסה ואם היה רבו מובהק - עד שלש פרסאות.

ד. בקור חולים מצוה על הכל, אפילו גדול מבקר את הקטן ומבקרין הרבה פעמים ביום, וכל המוסיף משובח ובלבד שלא יטריח. וכל המבקר את החולה כאילו נטל חלק מחליו והקל מעליו, וכל שאינו מבקר כאילו שופך דמים.

ה. אין מבקרין את החולה אלא מיום שלישי והלאה ואם קפץ עליו החולי והכביד מבקרין אותו מיד. ואין מבקרין את החולה לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא בשלש אחרונות, מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה. ואין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש, מפני שהבקר קשה להן.

ו. הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו, אלא מתעטף ויושב למטה ממראשותיו ומבקש עליו רחמים ויוצא.

בתפילה לרפואה שלימה לכל הפצועים ולכל החולים - אמן כן יהי רצון

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: ציפורה יהודישע לוי, שרה בת שמחה, ביהא אלימלך, עורבן עישה, תקוה בת עזיה, אלטרה בת ג'אן, אסתר בת זרבה, מול בת ענלה, אברהם בן דוד, רחמים בן סולמנט, דודאל בן אביגיל, אילנה בת סליחה, ישי ודודל לוי, חנה בת וזרדה, עדן בת דודל, מיטל מוריה אדרי, יוסף בן מיכל, דוד בשון ח"י, לוסת' יוסף ושרייז בן דוד ח"י, להחיות נעדי צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן, וכל החטופים והשבויים בעזה! לעילוי נשמת: הר"ר יעקב, הר"ר מר' אלדד, הרב אברהם צוקרמן, רבי מסעוד מלול, רבי יצחק שושן, רבי יעקב שושן, יונה וזה, סופר מנחם, יצחק דרעי, רבי אברהם בן שניא אלטור, מקסים דייט, דני, סירי חנוך, ישראל אברהם טען, שלמה בן מרים, יצחק וענדר אטיאם, אורן מעלים, אליהו מייז, דוד גרוסברג, מירי פילק, מרים קדושים, עמוס דמרי, רזי שלמה, סינטיה משה יהודה, יצחק זק בן סוליקה, נעים משה, אנשן נסים וסוליקה שושן, אלס טובול, סיריה שמעון, יפה גורי, יונה קלון, סיני בת רננו, ליטל שבת משה עטרה, חנה יצחקי, אסתר חדר, אסתר בת תורא, אליה בת פריחה, תירצה זעזון, אסתר וענבר חנוך, דניאל אלמליח, מנחם הלוי, דוד טוביל, מיכל עמר, אריה בן שמעון, ציונה בת דוד, יצחק ולאח אסטרנו, אליהו אדרי, עזיה עמוס, רות יעקב, חיה רחל לוי, יונה ויוסף שרעבי, מרים יהודה, שמואל למנבר, נעימה בת מנודה, ליאור רחמים, זק טל, עליזה מועלים, עליזה בן, שרה אליאל, דוד ופריחה כהן, שמעון בן דודל, אברהם אדרי, יוסף אלקובי, מיסאל וקנין, חסיבה ששפותט, עישה דון, ברכה סופר, כמיהה דיי, רפי עשור, אתי זפרני, מעיין וסדר עשור, כמיהה כהן, מרים בת דודל, נאור כהן, אליה שרה, אורטל מנור, יצחק ושמחה אילון, אורי יצחק אילון ח"י, יצחק בן פנחס ז"ל, ולע"ה הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון ח"י, אברהם ולאח ציטרון ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה